

EDUCATIEF PAKKET STRUIKELSTENEN

PROJECT STRUIKELSTENEN

Het project struikelstenen is een initiatief van de Duitse kunstenaar Gunther Demnig. Door middel van messing plaatjes in de grond waarop de naam, geboortedatum, sterfdatum en deportatieplaats van de persoon gegraveerd staan, herdenkt hij de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog.

De struikelstenen herinneren ons aan alle slachtoffers van het nazisme: joden, politiek vervolgd, verzetsmensen, Roma en Sinti, homoseksuelen, zogenaamde 'asocialen', of iedere andere mens wiens leven de nazi's niet waardig achtten.

Ondertussen liggen reeds 100 000 struikelstenen verspreid over 2000 steden in Europa. Ook in het onderwijs willen we het initiatief naar voren brengen door middel van een educatief pakket. In dit educatief pakket staat het project, samen met herinneringscultuur en de maatschappelijke reflectie eromheen, centraal.

Gunther Demnig met één van zijn struikelstenen

INLEIDING

Beste leerkracht

Fijn dat je met het lessenpakket over **struikelstenen** aan de slag gaat. Dit pakket is een initiatief van de werkgroep struikelstenen in Brugge en werd ontworpen door Erfgoedcel Brugge.

Het pakket omvat een bundel, een PowerPoint en de Erfgoedapp en bestaat uit drie lesdelen. Elk deel behandelt een ander thema:

- In **lesdeel 1** worden de leerlingen ondergedompeld in het project **Struikelstenen** van Gunther Demnig. Na een stukje theorie over struikelstenen, verdiepen de leerlingen zich in de verhalen van Brugse slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Na een verhaal gekozen te hebben, gaan ze zelf aan de slag met het maken van een schrapgedicht.
- In **lesdeel 2** komen de leerlingen alles te weten over **herinneringscultuur**. Wat is herinneringscultuur? Waarom en wie herinneren we? Hoe herinneren we? Het zijn vragen waarop de leerlingen een antwoord krijgen door zelf op onderzoek te gaan.
- In **lesdeel 3** steken de leerlingen zelf de handen uit de mouwen en gaan ze aan de slag met hun eigen **herinneringspraktijk**.

Dit educatief pakket is bedoeld voor alle graden in het secundair onderwijs mits de nodige aanpassingen om aan de noden van de eigen klasgroep te voldoen. Het pakket kan geïntegreerd worden in verschillende lessen. Je kan kiezen om alle lesdelen te behandelen maar ze kunnen ook los van elkaar gegeven worden. De onderwijsdoelen die in dit pakket worden behandeld kan je op de volgende pagina's terugvinden.

We wensen jou en je klas veel plezier toe met dit pakket.

Erfgoedcel Brugge en
Werkgroep Struikelstenen

DOELSTELLINGEN eerste graad

Burgerschap

7.9 De leerlingen illustreren het belang van individuele en gezamenlijke acties en engagement voor de samenleving.

Nederlands

2.7 De leerlingen drukken zich op een creatieve manier uit.

Cultureel bewustzijn

16.1 De leerlingen erkennen het belang van waargenomen kunst- en cultuuruitingen voor zichzelf en hun eigen leefwereld.

16.2 De leerlingen onderscheiden via waarnemingen van kunst- en cultuuruitingen het zintuiglijk waarneembare, de bedoelingen en het onderwerp ervan.

16.3 De leerlingen beschrijven aan de hand van aangereikte criteria de interactie tussen het zintuiglijk waarneembare, de bedoelingen en het onderwerp van kunst- en cultuuruitingen.

16.5 De leerlingen drukken hun gedachten en gevoelens uit bij het waarnemen van kunst- en cultuuruitingen.

16.7 De leerlingen creëren artistiek werk vanuit een afgebakende opdracht en de eigen verbeelding.

16.9 De leerlingen tonen hun artistiek werk aan de hand van elementaire presentatietechnieken.

Zelfbewustzijn

13.1 De leerlingen beoordelen zowel het belang van een opdracht voor zichzelf als lerende als de relatie tussen de eigen en de vereiste competenties voor de uitvoering van de opdracht.

DOELSTELLINGEN tweede graad

Nederlands

02.07 De leerlingen drukken zich creatief uit met taal

02.14 De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten.

02.15 De leerlingen analyseren hoe in literaire teksten betekenissen worden gecreëerd met narratieve, poëtische en theatrale structuren en technieken.

Andere talen

03.09 De leerlingen verwoorden de eigen beleving en interpretatie van literaire teksten in de doeltaal.

Cultureel bewustzijn

16.03 De leerlingen lichten toe hoe een kunstwerk vanuit vorm en inhoud betekenis geeft.

DOELSTELLINGEN derde graad

Burgerschap

07.04 De leerlingen gaan geïnformeerd, beargumenteerd en constructief in dialoog over maatschappelijke thema's

Cultureel bewustzijn

16.03 De leerlingen lichten toe hoe een kunstwerk vanuit vorm en inhoud betekenis geeft.

16.04 De leerlingen doorlopen een artistiek-creatief proces vanuit verbeelding.

Sociaal-relatieve competenties

08.09 De leerlingen lichten betekenissen toe die men geeft aan actuele fenomenen en historische fenomenen uit de bestudeerde periodes.

Nederlands

02.07 De leerlingen drukken zich creatief uit met taal

02.15 De leerlingen analyseren hoe in literaire teksten betekenissen worden gecreëerd met narratieve, retorische, poëtische en theatrale structuren en technieken.

UITLEG ERFGOEDAPP

Download voor de les start eerst de Erfgoedapp door de volgende instructies te volgen:

Ontdek de persoonlijke verhalen achter de Brugse struikelstenen via audiofragmenten, tekst- en beeldmateriaal. Stel zelf een route samen in je buurt langs de struikelstenen of zoek de dichtsbijzijne struikelsteen via de kaart.

Deze erfgoedtour is onderdeel van een educatief pakket, maar staat ook op zichzelf.

Deze route is een initiatief van **Erfgoedcel Brugge** in samenwerking met **Avansa**, de werkgroep **Struikelstenen Brugge** en het vertelcollectief **De Op-Lichters**.

- **1** **DOWNLOAD**
Download de ErfgoedApp.
- **2** **MAAK JE KEUZE**
Open de app, klik op het kompassymbool en start de tour van je keuze.
- **3** **ONTDEK**
Open de kaart en ga op ontdekking!

LESDEEL 1: STRUIKELSTENEN

In lesdeel 1 gaan de leerlingen aan de slag met het project **struikelstenen**. Je zoekt samen met de klas antwoorden op de volgende vragen:

- Wat is het?
- Wie maakt ze?
- Wie herinneren ze?

De leerlingen verdiepen zich in verschillende levensverhalen van slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog en gaan daarna aan de slag met één van de verhalen. Vervolgens maken ze een schrapgedicht dat ze op het einde van de les aan elkaar presenteren.

Tijd

- 2 lessen van 50 minuten innemen met bezoek aan de struikelsteen.

Benodigdheden

- Verhalen van de slachtoffers (in de Erfgoedapp of afgeprint)
- Kranten/tijdschriften/boeken
- Stiften

Doel

- De leerlingen kennen 5 verhalen van overleden slachtoffers
- De leerlingen weten wie het project heeft bedacht
- De leerlingen weten wie struikelstenen herinneren
- De leerlingen gaan creatief op met woorden

WAT ZIJN STRUIKELSTENEN?

Gunther Demnig, een Duitse kunstenaar, wil met het project 'Struikelstenen' alle **slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog** herdenken. Dit doet hij door middel van messing plaatjes in de grond, waarop de naam, geboortedatum, sterfdatum en deportatieplaats gegraveerd staan. Ze **herinneren** ons aan alle slachtoffers van het naziregime: joden, politiek vervolgd, verzetsmensen, Roma en Sinti, homoseksuelen, zogenaamde 'asocialen' of **ieder anders mens wiens leven de nazi's niet waardig vonden**.

Vandaag zijn al **100 000 struikelstenen** geplaatst verspreid over 2000 Europese steden. Dit maakt van het project het **grootste herdenkingsmoment ter wereld**. In Brugge is de eerste struikelsteen geplaatst in 2022, daar kwamen later nog veel stenen bij. Een actueel overzicht vind je op www.struikelstenenbrugge.be of in de ErfgoedApp.

De stenen herinneren op een tastbare wijze aan de terreur van het nazisme en fascisme. **Het gebeurde niet ver weg en lang geleden, maar dichtbij huis**. Mensen hier waren erbij betrokken, als slachtoffer en als dader. De struikelstenen zijn een herinnering aan het feit dat democratie en mensenrechten waardevol en kwetsbaar zijn. Het is de taak van ons allen om de herinnering aan het verleden levendig te houden, de democratie en de mensenrechten te beschermen en een herhaling van soortgelijke feiten te voorkomen.

(Struikelstenen Brugge)

Struikelsteen van Edouard Zimmerman

OPDRACHT

1. Open de kaart in de Stolpersteine.app van de struikelstenen die reeds gezet zijn in België en Nederland. Zoek de dichtstbijzijnde struikelsteen die je kan bezoeken. Mocht de steen te ver liggen projecteer je een struikelsteen (1) op het bord.

2. Brainstorm bij de struikelsteen met de leerlingen wat het idee is van het concept, wie de struikelstenen herinneren en waar de naam vandaan komt.

Sta ook even stil bij de omgeving waar je je bevindt. Zie je nog sporen van ons oorlogsverleden? In welke vorm? (monument, gedenksteen, kerkhof, ...) Keer daarna terug naar het klaslokaal indien je op verplaatsing was.

3. De leerlingen verkennen via de ErfgoedApp, op de website of op papier (zie bijlage) de verhalen van de slachtoffers. Moedig hen aan om de diverse verhalen te lezen en vraag wat hen opvalt:

- Welk verhaal maakt de meeste indruk op hen en waarom?
- Tot welke leeftijdscategorie behoren de slachtoffers?

Laat ze het verhaal kiezen dat hen het meest emotioneert, raakt of aanspreekt. Nadat ze een verhaal hebben gekozen gaan ze zelf verder aan de slag.

4. Geef elke leerling een krant, tijdschrift of boek. Laat hen nu een schrapgedicht maken over het leven van het slachtoffer.

Een schrapgedicht/ stiftgedicht is een vorm van poëzie waarbij de dichter een bestaand stuk tekst omvormt tot een gedicht door woorden te schrappen.

5. Als afwerking kunnen de leerlingen het gedicht op een wit blad kleven, met daaronder de naam, geboortedatum en sterfdatum van het slachtoffer en de reden waarom ze voor deze persoon hebben gekozen.

6. Op het einde van de les lezen de leerlingen hun gedicht in kleine groepjes aan elkaar voor.

EXTRA: Maak een tour in Brugge en bezoek de struikelstenen. Laat de leerlingen hun gedicht voorlezen bij de persoon die zij gekozen hebben. De impact van hun gedicht wordt zo nog duidelijker.

LESDEEL 2: HERINNERINGSCULTUUR

In dit lesdeel komt herinneringscultuur centraal te staan. Wat is herinneringscultuur? Wie herinneren we? Waarom herinneren we?

De leerlingen komen te weten wat herinneringscultuur is en wie we (vergeten) herinneren. Dit ontdekken ze via het maken van een Erfgoedkaart.

Tijd

- 2 lessen van 50 minuten.

Benodigdheden

- Blanco kaart van Brugge
- Balpen
- (fluo)stiften
- Vraag en doekaartjes

Doel

- De leerlingen kunnen vijf voorbeelden van herinneringscultuur opsommen.
- De leerlingen kunnen het verhaal van de familie Karoly, Cyriel Verschaeve en Jacky Barkan in eigen woorden uitleggen
- Leerlingen kunnen actief deelnemen aan discussies over herinneringscultuur, waarbij ze hun standpunten onderbouwen en openstaan voor verschillende perspectieven.

WAT IS HERINNERINGSCULTUUR?

Herinneringscultuur is **de manier waarop een samenleving collectief omgaat met en herinnert aan haar geschiedenis**. Het omvat de vele manieren waarop individuen en gemeenschappen hun verleden onderzoeken, gedenken en interpreteren. Het doel is vaak om de herinnering aan belangrijke historische gebeurtenissen en periodes levend te houden, hun betekenis te begrijpen en lessen te trekken uit het verleden.

Het herdenken van de **Holocaust** is een bekend voorbeeld van herinneringscultuur. Over heel de wereld zijn gedenkplaatsen en musea opgetrokken ter nagedachtenis aan de slachtoffers van de holocaust.

Herinneringscultuur is verbonden met de vraag over **wie we herinneren** en wie deel uitmaakt van deze herinneringspraktijken. De keuze wie wordt herinnerd en hoe dat gebeurt is een proces dat vaak beïnvloed wordt door historische, sociale, politieke en culturele factoren.

In veel samenlevingen worden helden, militairen, politieke leiders en andere figuren met macht vaak opgenomen in de herinneringscultuur. Deze personen worden vereerd door standbeelden, gedenktekens, herdenkingsdagen, Herinneringscultuur gaat echter verder dan alleen het eren van beroemde figuren. Het omvat ook de herdenking van slachtoffers van oorlogen, natuurrampen, genocide en andere tragische gebeurtenissen.

In herinneringsculturen bestaat vaak het risico dat bepaalde groepen of gebeurtenissen over het hoofd worden gezien of vergeten worden. Vrouwen, minderheidsgroepen en gemarginaliseerde gemeenschappen, koloniale slachtoffers, arbeidersklasse en de diversiteit aan verschillende culturen zien we minder vaak terugkomen in het straatbeeld.

De vraag over wie we herinneren in herinneringscultuur is dan ook **een dynamische kwestie**. Het weerspiegelt niet alleen het verleden, maar ook de strijd om een inclusieve en rechtvaardige representatie van geschiedenis en herinnering in onze samenlevingen te waarborgen.

OPDRACHT

1. Laat bijlage 2 en 3 zien en vraag de leerlingen wat de foto's met elkaar gemeen hebben.

Het antwoord: ze zijn er om ons te laten herinneren. Geef hen nu wat uitleg over herinneringscultuur, deze info vind je op de vorige pagina.

2. Vraag hen vervolgens hoe zij later herinnerd willen worden. Is dit met een steen, een standbeeld, een straatnaam of misschien zelfs een film?

3. Na wat uitleg over herinneringscultuur, gaan de leerlingen zelf aan de slag. Ze gaan op zoek naar verschillende voorbeelden van herinneringscultuur in de omgeving van de school. Verdeel hen na het klasgesprek in groepjes. Elk groepje krijgt een blanco kaart van Brugge die je kan vinden in de bijlage. Daarnaast krijgen ze ook verschillende categorieën als voorbeeld: straatnamen, pleinen, standbeelden, gebouwen, etc... . De leerlingen gaan op zoek naar zoveel mogelijk voorbeelden uit deze categorieën die te maken hebben met herinneringscultuur.

Start met internetbronnen in de klas en trek vervolgens naar de locaties die de leerlingen gevonden hebben.

4. De leerlingen wisselen nu de resultaten van de groepjes met elkaar uit. Zo wordt duidelijk dat heel wat zaken in het straatbeeld er zijn om ons te laten herinneren.

5. Maar wie en waarom herinneren we? Laat de leerlingen eerst de volgende verhalen lezen. Overloop na het lezen van elk verhaal de stellingen die erna zijn opgesomd.

FAMILIE KAROLY WARSHA

Verhaal

De familie Karoli-Warsha had de Noorse nationaliteit en bestond uit vader Joseph Karoli (geboren 1890), moeder Elisabeth Warsha (geboren 1895) en hun twaalf kinderen. Ze waren paardenhandelaars en trokken rond in een traditionele woonwagen. Ze werden voortdurend gecontroleerd, vaak weggejaagd en kwamen ook in de gevangenis terecht omdat hun verblijfsvergunning niet in orde bevonden werden. Omdat hun papieren niet in orde zijn, slagen ze er niet om naar hun geboorteland Noorwegen terug te keren.

Uit documenten van de gemeente Assebroek uit 1922 blijkt dat ze ook minstens één keer in de regio Brugge passeerden. Ze kwamen blijkbaar op 3 september 1922 aan en vestigden zich in de Meulestede in Steenbrugge, wellicht op een braakliggend terrein op de grens van de gemeenten Assebroek en Oostkamp. Het is ons niet bekend hoe lang ze in Assebroek verbleven en of ze nog op andere momenten hier verbleven hebben. We weten ook niet hoe het de familie tussen 1922 en 1943 vergaan is.

Op 23 november 1943 werden 19 leden van de uitgebreide familie Karoli in Doornik door de Feldgendarmerie aangehouden. Negen woonwagens, twee auto's, vijftien paarden en een muilezel werden in beslag genomen en ter beschikking gesteld van de burgemeester. De hele familie werd opgesloten in de kazerne Dossin in Mechelen en met Transport Z op 15 januari 1944 gedeporteerd. Zoon Stevo, die in 1925 in Metz geboren is, werd pas op 3 maart 1944 in Brussel gearresteerd, op zijn beurt naar Mechelen gebracht en op 19 mei met Jodentransport XXV weggevoerd.

Van de veertien gezinsleden ontsnapte er maar één aan deportatie, en zullen er maar twee de uitroeiingskampen overleven. Eén van hen is Stevo. Na zijn terugkeer uit de kampen slaagde hij er niet in om erkenning te krijgen voor het geleden leed. Het wantrouwen en de administratieve lijdensweg zijn voor Sinti en Roma ook na de oorlog nog geen verleden tijd.

Omdat de familie is opgepakt in Doornik en het de regel is dat er een struikelsteen geplaatst wordt op de laatste, vrijwillige gekozen verblijfsplek, kunnen we geen struikelsteen plaatsen in Brugge voor de familie Karoli. We vinden het wel belangrijk dat hun verhaal gekend is in Brugge. De vervolging van de Sinti en Roma is te weinig bekend en is even gruwelijk als de lijdensweg van de Joden. De link naar de passage van de familie Karoli is de enige link die we tot nog toe hebben gevonden tussen Brugge, Sinti en Roma, en de vervolging door de nazi's. Hun korte passage en het verhaal van de joodse kinderen in Sint-Kruis toont aan dat Brugge geen eiland was, waar er geen discriminatie of vervolging was van groepen als de Joden of de Sinti en Roma.

Stellingen

- Herinneringscultuur kan bijdragen aan het voorkomen van herhaling van historische fouten.
- In de herinneringscultuur moet meer aandacht besteed worden aan diverse slachtoffergroepen, zoals Sinti en Roma, om een vollediger beeld van de geschiedenis te geven.

CYRIEL VERSCHAEVE

Verhaal

Cyriel Verschaeve (1874-1949) was een veelzijdige figuur die zijn stempel drukte op zowel de Vlaamse literaire wereld als de politieke arena in België. Geboren in Ardoosie, West-Vlaanderen, begon Verschaeve zijn carrière als priester, maar zijn betrokkenheid bij de Vlaamse Beweging zorgde ervoor dat zijn invloed verder reikte dan enkel de kerk.

Zijn literaire bijdragen waren doordrenkt van een diep geworteld Vlaams nationalisme, waarbij hij met zijn gedichten, waaronder het bekende "Avondlandschap", de romantiek van de Vlaamse geschiedenis en folklore omarmde. Deze vroege betrokkenheid bij de Vlaamse zaak leverde hem lof op, maar het was tijdens de Tweede Wereldoorlog dat zijn leven een controversiële wending nam.

Verschaeve, oorspronkelijk een voorstander van culturele autonomie voor Vlaanderen binnen België, koos ervoor te collaboreren met nazi-Duitsland tijdens de bezetting. Zijn openlijke steun aan het nationaalsocialisme en zijn symboolfunctie als vertegenwoordiger van de "zwarte collaboratie" zorgden voor een scherpe breuk met zijn vroegere positieve reputatie.

Na de oorlog werd Verschaeve als collaborateur veroordeeld, maar hij wist aan vervolging te ontsnappen door naar Oostenrijk te vluchten. Zijn leven eindigde in 1949 in Italië. De nasleep van zijn dood was echter verre van rustig, aangezien postume eerbetuigingen in de vorm van straatnamen aanleiding gaven tot hevige discussies en controverse.

De complexiteit van Verschaeve's nalatenschap weerspiegelt de moeilijke keuzes en morele dilemma's waarmee individuen werden geconfronteerd tijdens deze tumultueuze periode van de Belgische geschiedenis. Zijn verhaal is een herinnering aan de nuances van politieke overtuigingen en de voortdurende uitdagingen bij het interpreteren van het verleden, waarbij de discussie over zijn erfenis nog steeds voortduurt in de hedendaagse samenleving.

Stellingen

- De literaire erfenis van Cyriel Verschaeve/andere controversiële figuren moet gescheiden worden van zijn collaboratie en als een waardevol cultureel bezit worden behouden.
- Monumenten ter ere van controversiële historische figuren moeten worden verwijderd.

Jacky Barkan en Edouard Zimmerman

Verhaal

Jacky Barkan, geboren als Jacky Borzykowska, is geboren op 8 augustus 1938 in Brussel. Zijn ouders, Benjamin Blacherman en Chana Borzykowska, spraken Pools en Jiddisch. Het gezin was Joods en ondervond de gevolgen van de Tweede Wereldoorlog. Toen de Duitse bezetter in 1940 de Joden in België verplichtte zich in een speciaal Jodenregister in te schrijven, werd het begin van een tragische periode ingeluid.

De familie Blacherman werd in 1943 door verklikking en arrestatie uiteengerukt. Benjamin werd op straat opgepakt, terwijl Chana zich vrijwillig meldde in de Dossinkazerne in Mechelen. Op 19 april 1943 werden ze samen gedeporteerd in het 20ste transport naar Auschwitz. Hoewel ze aanvankelijk ontsnapten aan de gaskamers, stierven ze later door ontbering.

Jacky werd in die donkere dagen ondergebracht bij Jean en Josiane De Meulemeester in de Brieversweg 83 in Sint-Kruis. Hij werd dankzij het persoonlijke, informele verzetsnetwerk van barones Marie-Thérèse Robyns de Schneidauer, ook bekend als barones Van der Elst, uit de stad geëvacueerd. De barones leidde een kliniek voor moeder- en kindzorg in de Brusselse Marollen, een buurt die tijdens de jaren 20 en 30 van de twintigste eeuw een toevluchtsoord werd voor Joden die vluchtten voor vervolging en antisemitisme.

Jacky's tijd bij de familie De Meulemeester in Sint-Kruis was van korte duur, tot het voorjaar van 1944 toen een Duitse officier in hun villa werd ingekwartierd. Na deze verandering brachten Madeleine en Marcelle de Meulemeester Jacky naar de familie Van Gerwen – Huyck in Buggenhout, waar hij veilig de bevrijding meemaakte en naar school ging.

Na de oorlog bleef Jacky niet gespaard van verdriet. Zijn ouders waren overleden, en hoewel enkele overlevende familieleden werden gevonden, konden ze hem niet opvangen vanwege trauma's en armoede. Jacky belandde in weeshuizen voor Joodse kinderen in Marquain en Ronquières. In 1949 werd hij clandestien naar Israël gebracht, waar hij zijn achternaam veranderde in Barkan.

De leden van de families De Meulemeester en Van Gerwen – Huyck werden postuum erkend als "Rechtvaardigen onder de Volkeren" door Yad Vashem in Jeruzalem, voor hun moedige daden om Joodse levens te redden tijdens de donkerste dagen van de Holocaust. De zoektocht naar zijn onderduikplaats in Sint-Kruis, Brugge, en het ontrafelen van zijn verleden werden later gedocumenteerd in het boek "Geheime Routes en Netwerken" en de documentaire film "1943, het Verloren Jaar van Jacky".

Stellingen

- Documentatie en kunst, zoals boeken en films, spelen een cruciale rol in het behouden van herinneringen.
- Herinnering aan gebeurtenissen uit het recente verleden is belangrijker dan het onthouden van gebeurtenissen die eeuwen geleden hebben plaatsgevonden.

LESDEEL 3: CREATIEVE OPDRACHT

In dit lesdeel gaan de leerlingen volledig zelf aan de slag. Ze hebben nu de nodige bagage gekregen om zich een goed idee te vormen wat herinneren inhoudt en hoe je hiermee kan omgaan. Na een aantal voorbeelden van herinneringsinitiatieven gezien te hebben starten ze zelf een klein project op met als doel herinneren.

De leerlingen hebben in dit deel een grotere autonomie om een creatief idee uit te werken. Als je klasgroep dit toelaat laat je hen vrij, zonet is een nauwere begeleiding van toepassing.

Tijd

- 2 uren van 50 minuten.

Benodigdheden

Afhankelijk van de ideeën van de klasgroep

Doel

Leerlingen kunnen actief bijdragen aan projecten die gericht zijn op het behoud van erfgoed en herinneringsplaatsen.

OPDRACHT

1: Bekijk een aantal voorbeelden van herinneringspraktijken, die kan je terugvinden onder het deel 'achtergrondinformatie'. De voorbeelden zijn uiteenlopend en gaan van een schilderij tot een toneelstuk.

Ze hebben allemaal echter eenzelfde doel: herinneren. Bespreek en bestudeer de verschillende praktijken.

2: Na verschillende voorbeelden bestudeerd te hebben, gaan de leerlingen zelf aan de slag.

- Laat de leerlingen eerst een gebeurtenis of persoon kiezen waarmee ze aan de slag willen gaan. De leerlingen moeten een verbondenheid voelen met de gebeurtenis of met de persoon. Deze vergeten gebeurtenissen of personen kunnen zich dichtbij huis bevinden of deel uit maken van de actualiteit.

Een voorbeeld: In Somalië krijgen ze te maken met een enorme droogte, waar de helft van de bevolking onder leidt. Het vee sterft en oogsten mislukken. Het volk heeft honger. Bovendien krijgen ze ook te maken met geweld, daardoor kunnen de hulpverleners de gebieden die het zwaarst worden getroffen door droogte niet bereiken. Deze gebeurtenissen worden amper opgenomen door de media, terwijl er heel wat slachtoffers zijn.

Een voorbeeld: Om een plaatselijke school te redden van een sluiting hebben de inwoners van de gemeente de handen in elkaar geslagen om geld en handtekeningen in te zamelen. Dit leverde een mooi bedrag op en heel wat media-aandacht. Dankzij de vele acties van de omwonenden kan de school open blijven en moeten de plaatselijke kinderen niet kilometers ver naar school gaan.

3: Nadat de klasgroep gezamenlijk een gebeurtenis heeft gekozen, gaan ze zelf aan de slag. Hieronder staan een aantal projecten uitgebreid uitgelegd. Put hieruit inspiratie om jullie eigen project vorm te geven.

Voorbeelden herinneringscultuur

- **Struikelstenen van Gunther Demnig**

- Het "Stolpersteine" project van Gunther Demnig is een kunstproject dat begon in 1992 in Keulen, Duitsland, en zich over Europa heeft verspreid. Het zijn messing plaatjes, 10x10cm, bevestigd op een kassei, die geplaatst worden op het voetpad, voor de laatst gekende en vrijwillig gekozen woonplaats van een slachtoffer van het nazisme. Deze stenen dienen als een alledaagse herinnering aan de Holocaust en geven een gezicht en naam aan de individuele slachtoffers. Het project heeft tot doel het bewustzijn te vergroten over de impact van de Holocaust op lokale, persoonlijke schaal.

- **Musical 40-45**

- "40-45" is een Belgische musical gemaakt door Studio 100, bekend om zijn familie-entertainment. Het spektakelstuk, dat in première ging in 2018, vertelt het verhaal van een Vlaamse familie tijdens de Tweede Wereldoorlog. Opvallend is het gebruik van draaiende tribunes en geavanceerde technologie om het publiek in het verhaal te betrekken. De musical werd gecreëerd door Frank Van Laecke, Allard Blom en Dirk Brossé, met de betrokkenheid van Studio 100-oprichters Gert Verhulst en Hans Bourlon.

- **Het verhaal van Vlaanderen**

- Het programma 'het verhaal van vlaanderen' neemt je mee in de geschiedenis van Vlaanderen. Elke aflevering behandelt een andere periode. De reeks begon met de prehistorie en eindigde met de periode rond de Tweede Wereldoorlog.

- **Podcast 'De vorstinnen van Vlaanderen'**

- Vrouwen in de middeleeuwen, die hadden toch niks in de pap te brokken? Dan ken je de leading ladies van het graafschap Vlaanderen nog niet! Van de eigenzinnige koningsdochter Judith tot het Bourgondische powerduo Margaretha en Maria. Meer dan 600 jaar geschiedenis, met vrouwen die regeerden maar ook geen enkel toernooi wilden missen. Bekijk de middeleeuwen eens van een andere kant met historici Els De Paermentier en Lisa Demets van de UGent, en met Julie Van Bogaert als nieuwsgierige gids.

- **De gouden boomstoet in Brugge**

- De Gouden Boomstoet is een historische parade in Brugge, die elke vijf jaar plaatsvindt. Het evenement herdenkt een grootschalige optocht uit 1468 ter ere van het huwelijk tussen Margaret of York en Charles the Bold. De parade omvat kleurrijke kostuums, koetsen en praalwagens die de middeleeuwse geschiedenis van Brugge weerspiegelen. Het is een belangrijk cultureel evenement dat zowel lokale bewoners als toeristen aantrekt.

Mogelijke verwerkingen

1) **Een collage maken:** Stimuleer de creativiteit en het historisch bewustzijn bij de leerlingen door hen een collage te laten maken over een vergeten historische gebeurtenis. Het doel is om de leerlingen kennis te laten maken met minder bekende aspecten van geschiedenis.

Laat de leerlingen individueel of in kleine groepen onderzoek doen naar vergeten historische gebeurtenissen en belangrijke feiten, gegevens en visuele elementen verzamelen die verband houden met hun gekozen gebeurtenis.

Laat hen materialen verzamelen voor hun collage. Denk hierbij aan tijdschriften, foto's, kranten, teksten en afbeeldingen die de sfeer van hun gekozen gebeurtenis weergeven. Geef de leerlingen de tijd om hun collages te maken.

Nadat de collages zijn voltooid, vraag je de leerlingen om hun werk - te presenteren. Laat hen hun keuzes toelichten en de impact van de gebeurtenis op de samenleving bespreken.

2) **Ontwerp en creëer een gedenkteken of monument** dat de gebeurtenis of de persoon herdenkt die de leerlingen kozen.

Laat de leerlingen individueel of in kleine groepen onderzoek doen naar vergeten historische gebeurtenissen in de lokale geschiedenis. Moedig hen aan om een gebeurtenis te kiezen die relevant is voor hun omgeving en die anders vaak over het hoofd wordt gezien.

Vraag hen een concept te ontwikkelen voor het gedenkteken. Ze moeten symbolische elementen bedenken die de essentie van de gebeurtenis weergeven en de bezoeker aansporen tot reflectie. Het concept moet het verhaal van de gebeurtenis op een duidelijke manier weergeven

Laat de leerlingen beginnen met het ontwerpen van het gedenkteken. Ze moeten nadenken over de vorm, gebruikte materialen en de structuur. De esthetiek van het monument moet passen bij de symboliek en het verhaal dat ze willen overbrengen. Zorg dat ze daarbij rekening houden met een geschikte locatie, waar ze het monument zouden kunnen plaatsen. Die locatie moet toegankelijk zijn.

3) **Een podcast opnemen:** De laatste jaren wordt het opnemen van een podcast steeds populairder. De leerlingen kunnen de leerstof op hun manier verwerken en via een podcast dieper nadenken over bepaalde thema's.

Functies:

- Presentator: Leidt de introducties, overgangen en samenvattingen.
- Onderzoeker: Verzamelt feiten, statistieken en relevante informatie.
- Technicus: Leert basisvaardigheden voor het opnemen en bewerken van audio.
- Schrijvers: Zetten de informatie om in een script.
- Sprekers: Gaan in gesprek over het onderwerp.

Om te beginnen, brainstormen de leerlingen over mogelijke podcastonderwerpen en kiezen ze er één dat hen het meest aanspreekt. Vervolgens verdelen de leerlingen de rollen: presentator, onderzoeker of technicus. Iedereen heeft een cruciale functie in dit proces!

Nu begint het echte werk. De onderzoekers duiken diep in bronnen om feiten en informatie te verzamelen. De schrijvers zetten deze informatie om in een boeiend script, waarbij ze de presentator en sprekers ondersteunen om een meeslepend verhaal te vertellen.

In de laatste fase gaan de leerlingen effectief aan de slag! De presentator en sprekers oefenen hun presentatie, terwijl de technicus uitlegt hoe de podcast moet worden opgenomen. Eenmaal de podcast is opgenomen kan de technicus beginnen aan de editing.

4) **Een toneelvoorstelling maken:** In deze lessen gaan de leerlingen samenwerken om een boeiend en uniek toneelstuk te produceren. Iedereen krijgt een specifieke rol en samen zullen ze het creatieve proces van concept tot uitvoering doorlopen.

Functies:

- Regisseur: Coördineert de algemene visie en leiding.
- Schrijver: Ontwikkelt het script en de dialogen.
- Decorontwerper: Bedenkt en ontwerpt het toneeldecor.
- Acteurs: Voeren de rollen uit.

Om te beginnen, bespreek je met de leerlingen de basisbegrippen van toneel en verdeel je de klas in groepen. Elke groep heeft verschillende functies, waaronder regisseur, schrijver, decorontwerper en acteurs. Iedereen heeft een cruciale rol!

In de volgende fase gaan de leerlingen aan de slag met het ontwikkelen van het toneelstuk. Schrijvers werken aan het script terwijl de regisseurs de algemene visie coördineren. Acteurs beginnen na te denken over de karakters die ze zullen spelen. Decorontwerpers beginnen met het schetsen van ideeën voor het toneeldecor, terwijl acteurs zich verdiepen in de ontwikkeling van hun personages. Het creatieve proces krijgt steeds meer vorm.

Nu is het tijd om te repeteren en te werken aan de technische aspecten. Regisseurs leiden de repetities, terwijl decorontwerpers samenwerken met de technische crew om ervoor te zorgen dat licht, geluid en eventuele speciale effecten goed worden geïntegreerd.

Nu is het tijd om te repeteren en te werken aan de technische aspecten. Regisseurs leiden de repetities, terwijl decorontwerpers samenwerken met de technische crew om ervoor te zorgen dat licht, geluid en eventuele speciale effecten goed worden geïntegreerd.

BIJLAGE 1: STRUIKELSTEEN

BIJLAGE 2: FOTO'S HERINNERINGSCULTUUR

Anne Frank huis in Amsterdam

9/11 memorial

Guernica van Pablo Picasso

Jan Van Eyck

Struikelstenen van Gunther Demnig

Leopold II-laan in Dendermonde

BIJLAGE 3: KAART HERINNERINGSCULTUUR

